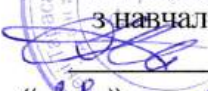

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра країнознавства та туризму

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з навчальної роботи

Володимир ПАСЬКО
« 28 » 08 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРІЯ ГЕОГРАФІЧНОГО КРАЇНОЗНАВСТВА ТА
РЕГІОНОЗНАВСТВА**

для студентів

галузь знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»
спеціальність С6 «Географія та регіональні студії»
освітній рівень магістр
освітня програма Африканістика
вид дисципліни обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2025/2026
Семестр	1
Кількість кредитів	4
ECTS	
Мова навчання	викладання, українська
Форма контролю	заключного іспит

Викладачі: **Борис Павлович ЯЦЕНКО**, доктор географічних наук, професор, професор кафедри країнознавства та туризму

Вікторія Костянтинівна КІПТЕНКО, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри країнознавства та туризму

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (підпис, ПІБ, дата) «__»__ 20__р.

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис, ПІБ, дата) «__»__ 20__р.

КИЇВ – 2025

Розробники:

Борис Павлович ЯЦЕНКО, доктор географічних наук, професор, професор кафедри країнознавства та туризму

Вікторія Костянтинівна КІПТЕНКО, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри країнознавства та туризму

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри країнознавства та туризму

(підпис)

Ольга ЛЮБИЦЕВА

(прізвище та ініціали)

Протокол № 19 від « 17 » 08 20 25 р.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол від « 17 » 08 20 25 року № 7

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Наталія КОРОГОДА

(прізвище та ініціали)

« 17 » 08 20 25 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни: сформувати у студентів розуміння та здатність до застосування географічних, міждисциплінарних країно- та регіонознавчих теорій та концептів з позицій геополітичної та гео економічної територіальності, комплексності, гуманістичності тощо задля розв'язання різнопрофільних задач дослідницького та інноваційного характеру, формулювання проблематики оригінальних досліджень, в контексті особливостей Африки та її регіонів/країн зокрема.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

- 1) Розуміння багатоманітності світу й ролі країнознавства та регіонознавства у його дослідженні;
- 2) Навички роботи з літературними та статистичними джерелами
- 3) Розуміння й вміння застосовувати загальнонаукові та спеціальні методи досліджень.

3. Анотація навчальної дисципліни: Навчальна дисципліна “Теорія географічного країнознавства та регіоназнавства” є складовою освітньо-наукової програми “Африканістика” підготовки фахівців за освітнім рівнем “Магістр” галузь знань С “Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини”, спеціальності С6 “Географія та регіональні студії”, є обов’язковою і викладається студентам у 1 семестрі в обсязі 4 кредити ECTS. Дана навчальна дисципліна присвячена формуванню розуміння та здатності застосовувати сучасні теорії та концепції географічного країнознавства та регіоназнавства, міждисциплінарні підходи (цивілізаційний, світ-системний, геометрія сил (power geomentry), типології країн світу, закономірності Світового Порядку (World Order) та Світової Економіки (World Economy) у світлі особливостей функціонування геосвітів (Realms) Африки.

4. Завдання (навчальні цілі) вивчення дисципліни: передбачають, ознайомлення й формування у студентів розуміння сучасних теоретико-концептуальних засад країнознавчих та регіонаознавчих студій на засадах критичного мислення; здатності застосовувати міждисциплінарні підходи з позицій геополітичної та гео економічної територіальності, комплексності, гуманістичності, врахування соціально-економічних та природних закономірностей формування та розвитку регіонів та країн для дослідження та інтерпретації просторових процесів і явищ; здатності ідентифікувати, аналізувати та пояснювати специфіку просторових взаємозв'язків, проблем та тенденцій розвитку на глобальному, регіональному та рівні країн/держав (Африки), зокрема сформувати/поглибити:

- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК01);
- здатність проводити дослідження на відповідному рівні (ЗК06);
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК08);
- здатність до використання географічних та дотичних до них теорій та концепцій взаємодії людини та довкілля, просторової (територіальної) організації суспільства, сталого регіонального та міського розвитку, збалансованого природокористування, ландшафтного різноманіття, просторового планування, врахування соціально-економічних та природних закономірностей формування та розвитку регіонів для дослідження та інтерпретації просторових процесів і явищ (СК01);
- здатність до комплексного просторового мислення, дослідження просторових (територіальних) відношень та взаємодії на глобальному, регіональному та локальному рівнях (СК03);
- здатність ідентифікувати, аналізувати та пояснювати просторові взаємозв'язки, тенденції розвитку просторових процесів і явищ, просторові трансформації (СК06).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Наукові поняття, терміни й категорії географічного країнознавства та регіоназнавстві	Лекція, семінарське заняття	Бліц-опитування, іспит	4%
1.2.	Класифікаційну схему географічних світів	Лекція, семінарське заняття		4%
1.3.	Підходи та сутність кількісних та якісних типологій країн світу	Лекція, семінарське заняття		4%
1.4.	Концептуальні засади аналізу закономірностей Світового порядку	Лекція, семінарське заняття		4%
1.5.	Концептуальні засади аналізу закономірностей Світової економіки	Лекція, семінарське заняття		4%
1.6.	Концептуальні засади аналізу цивілізаційного підходу	Лекція, семінарське заняття		4%
1.7.	Концептуальні засади аналізу світ-системного підходу	Лекція, семінарське заняття		4%
1.8.	Сутність складових геопозиціонування держави/регіону	Лекція, семінарське заняття		4%
2.1.	Здійснювати пошук та оброблення інформації в контексті критичного аналізу дискурсу країно- та регіоназнавчих студій	Семінарське заняття, самостійна робота, дискусія	Письмові анотації - огляди, дискусія	6%
2.2.	Систематизувати й синтезувати характеристики країни/держави/регіону застосовуючи концепцію "сене місця"	Семінарське заняття, самостійна робота, дискусія	Контент аналіз mind-манування, виступ, аргументації в процесі дискусій, іспит	6%
2.3.	Застосовувати ключові положення цивілізаційного підходу до країно-/регіоназнавчої характеристики на різних таксономічних рівнях	Семінарське заняття, самостійна робота, дискусія	Аналітична довідка, виступ, дискусія	6%
2.4.	Застосовувати ключові положення світ-системного підходу до країно-/регіоназнавчої характеристики на різних таксономічних рівнях	Семінарське заняття, самостійна робота, дискусія	Аналітична довідка, виступ, дискусія	6%
2.5.	Застосовувати прийоми та способи	Семінарське	Контент	6%

	критичного аналізу до виявлення суттєвих характеристик країни/держави/регіону в глобальному контексті	заняття, самостійна робота, дискусія	аналіз mind-манування, захист індивідуального дослідного завдання, іспит	
2.6.	Застосовувати прийоми та способи критичного аналізу до виявлення суттєвих характеристик країни/держави/регіону в регіональному контексті.	Семінарське заняття, самостійна робота, дискусія	Контент аналіз mind-манування, захист індивідуального дослідного завдання, іспит	6%
2.7.	Застосовувати прийоми та способи критичного аналізу до виявлення суттєвих характеристик країни/держави/регіону в контексті національних (внутрішніх) особливостей розвитку.	Семінарське заняття, самостійна робота, дискусія	Контент аналіз mind-манування, захист індивідуального дослідного завдання, іспит	6%
2.8.	Застосовувати критичне мислення до вирішення пошукових, дослідних завдань з визначення ключових проблем розвитку країни/держави/регіону.	Семінарське заняття, самостійна робота, дискусія	Контент аналіз mind-манування, захист індивідуального дослідного завдання, іспит	6%
3.	Комунікація: вдосконалення практичних навичок усної та письмової презентації результатів, аргументації та рецензування результатів ґрунтування висновків самостійної роботи та індивідуального дослідного завдання.	Доповідь на семінарі, участь у дискусії	Контент та дискурс аналіз письмових та усних презентацій, аргументації в процесі дискусій	10%
4.	Автономність та відповідальність: здатність до організації навчання й виконання завдань до самостійної роботи, у т.ч. індивідуального дослідного завдання змістовно й вчасно, відповідального формулювання аргументації, обґрунтування й обстоювання власної точки зору на основі релевантного та критичного застосування наукових засад й принципів дослідної діяльності з дотриманням академічної доброчесності.	Доповідь на семінарі, участь у дискусії	Релевантність та валідність письмових та усних презентацій, аргументації в процесі дискусій, індивідуального дослідного завдання	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)																				
Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8	3	4		
1. Розуміти та релевантно застосовувати комплексне просторове мислення, географічні та дотичні до них теорії та концепції для визначення, аналізу та комплексної оцінки просторових взаємозв’язків та трансформацій, тенденцій розвитку природних та суспільних процесів і явищ на глобальному, регіональному та локальному рівнях (ПРН1)	+	+	+	+	+	+	+	+											+	
2. Вміти обґрунтовувати застосування соціально-економічних та природних закономірностей та оцінювати фактори, що впливають на економічну, соціальну, культурну та політичну динаміку розвитку та взаємодій на глобальному, регіональному та локальному рівнях (ПРН2)									+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	

7. Схема формування оцінки.

Рівень досягнення усіх запланованих результатів навчання визначається за результатами бліц-опитувань, рівня виконання аналітичних завдань, усних презентацій/виступів на семінарських заняттях, участі у дискусіях та захисті індивідуального дослідного завдання, іспиту.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

результати навчання 1.1.- 1.8 (знання) до 4% за кожний;

результати навчання 2.1.-2.8 (вміння) до 6% за кожний;

результати навчання 3 (комунікація) до 10%

Результати навчання 4 (автономність і відповідальність) - до 10%

7.1 Форми оцінювання студентів:

У курсі передбачено дві змістові частини. Заняття проводяться у формі лекцій та семінарських занять. Завершується дисципліна іспитом.

Семестрове оцінювання: кількість балів, що студент отримує протягом семестру є сумою балів, які були отримані при оцінюванні бліц-опитувань (після кожної змістової частини),

роботи на семінарських заняттях, виконанні завдань для самостійної роботи, індивідуального дослідного завдання та його захисту.

7.2. Організація оцінювання: тематичні бліц-опитування проводяться по завершенні кожної зі змістових частин у тестовій формі; виконання завдань для самостійної роботи, індивідуального дослідного завдання та робота на семінарських заняттях оцінюються по виконанню, відповідно до графіка проведення занять.

Оцінювання за формами контролю:

	ЗЧ1		ЗЧ2	
	<i>Min. – 18 балів</i>	<i>Max. – 30 балів</i>	<i>Min. – 18 балів</i>	<i>Max. – 30 балів</i>
Бліц-опитування	«3» x 1 = 3	«6» x 1 = 6	«3» x 1 = 3	«6» x 1 = 6
Семінарські заняття, захист завдань для самостійної роботи	«4» x 3 = 12	«6» x 3 = 18	«2» x 4 = 12	«4,5» x 4 = 18
Презентація індивідуального дослідного завдання	«3» x 1 = 3	«6» x 1 = 6	«3» x 1 = 3	«6» x 1 = 6
«1» мінімальна/максимальна оцінку, яку може отримати студент. 1 - мінімальна/максимальна залікова кількість робіт чи завдань. * – усі завдання для самостійної роботи мають пошуково-аналітичний характер				

Умови допуску до іспиту: рекомендований мінімум для допуску до іспиту - 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів (*рекомендований мінімум*) кількість, обов'язковою умовою для отримання допуску для іспиту є доопрацювання результатів завдань для самостійної роботи та індивідуального дослідного завдання, що додатково оцінюється викладачем.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту проводиться письмово. Максимальна кількість балів під час іспиту – 40, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових - 24 (*60% максимальної кількості балів, відведених на іспит*).

Загалом формування оцінки спирається на “Положення про організацію освітнього процесу в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка” (друга редакція), що введено в дію наказом ректора №170-32 від 11 квітня 2022 року.

7.3. Шкала відповідності оцінок

За національною шкалою	За 100-бальною шкалою
Відмінно	90-100
Добре	75-89
Задовільно	60-74
Незадовільно	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінарські заняття	самостійна робота
Змістова частина 1. Концептуальні засади сучасного країнознавства й регіонаознавства				
1	Вступ Тема 1. Наукові поняття, терміни й категорії географічного країнознавства та регіонаознавства	2	2	12
2	Тема 2. Класифікаційна схема географічних світів. Критичний аналіз класичних типологій регіонів та країн	2	2	12
3	Тема 3. Закономірності Світового порядку й Світової економіки: позиціонування країн Африки	2	2	12
Змістова частина 2. Міждисциплінарні підходи у країнознавчих та регіоназнавчих студіях: африканський контекст				
4	Тема 4. Сутність цивілізаційного підходу та дискурс Афроцентризму	2	2	12
5	Тема 5. Африка у світлі світ-системного аналізу І.Валлерстайна: критична рецепція та проблема «виключених» просторів	2	2	14
6	Тема 6. Геометрія сил сучасної архітектури світу: глобальні та тіньові гравці в Африці	2	2	14
7	Тема 7. Українська криза: погляд з Африки та стратегічні інтереси України	2	2	14
	ВСЬОГО	14	14	90

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – **14 год.**

Семінарські заняття – **14 год.**

Самостійна робота – **90 год.**

Консультації – **2 год.**

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні

1. Іваненко Д., Кіптенко В. Африканістика в українському науковому дискурсі: огляд публікацій 2000-2024 років. Географія та туризм: Збірник наукових праць. Випуск 79. 2025. С. 66-76.
2. Олійник, Я. Б., Яценко, Б. П., & Любіцева, О. О. Географічне країнознавство. ВПЦ "Київський університет". 2015
3. Meredith, M. The State of Africa. A History of the Continent Since Independence (2nd edition). Simon & Schuster. 2011.
4. de Blij H. J., Muller P. O. Geography: Realms, Regions, and Concepts. 16th Edition. Wiley, 2014.
5. Gregory D., Johnston R., Pratt G., Watts M., Whatmore S. (Eds.). The Dictionary of Human Geography. 5th Edition. Wiley-Blackwell, 2009.
6. Wallerstein I. World-Systems Analysis: An Introduction. Durham: Duke University Press, 2004.

Додаткові

7. Глобальні виклики сучасності: суспільно-географічний вимір. ВПЦ Київського університету, Київ, За ред. В.К. Кіптенко, Б.П. Яценка, Київ, 2013, 255 с.
8. Мішин О., Олійник Ю. Геостратегічний вектор України в Африці: виклики багатополярного світу. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. 2024. Вип. 2 (83). С. 45-52.
9. Регіоназнавство : підручник / М.С.Дорошко, П.М.Ігнат'єв, Б.О.Черкас та ін.[за заг. ред. М.С.Дорошка]. 2-е вид., переробл. і доповн. –К. : Видавництво «Укрбланковидав», 2017. – 492 с.
10. Хома Н. М. Проблеми та бар'єри реалізації африканського вектора зовнішньої політики України в умовах російської агресії. // Регіональні студії. 2025. № 34. С. 112-119.
11. Яценко Б.П., Бабарицька В.К. «Країнознавство. Основи теорії: новч.посібник.- Київ; в-во Либідь, 2009. - 320 с.
12. Baseday Mattias. Rethinking African Studies: Four Challenges and the Case for Comparative African Studies (2020) Africa Spectrum, 55(2), 194-206.
13. Benjamin J. The erasure of East Africa in world-systems theories: Indian Ocean networks vs. Eurocentric core. // Journal of African History & Geography. 2006. Vol. 14, No. 3. P. 201-218.
14. Benjamin Ofori-Amoah, Africa's Geography Dynamics of Place, Cultures, and Economies, 2019.
15. Berger Peter L., Huntington Samuel P. et.al. Many Globalizations: Cultural Diversity in Contemporary 2002. World. Oxford University Press.
16. Blaut J. M. The Colonizer's Model of the World: Geographical Diffusionism and Eurocentric History. New York: Guilford Press, 1993.
17. Brautigam D. The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa. Oxford: Oxford University Press, 2011.
18. Chian S. Deconstructing world-system assumptions in sub-Saharan contexts. // African Geographical Review. 2025. Vol. 44, No. 1. P. 12-29.
19. Chian S., Ndi A. Can capitalist 'core' survive the history driving development in the African 'periphery'? Re-evaluating Immanuel Wallerstein's world systems analysis. // Review of African Political Economy. 2018. Vol. 45, No. 156. P. 289-304.
20. Christopher S. Clapham. Africa and the International System The Politics of State Survival, 1996
21. Clapham, C. (1996). *Africa and the international system: The politics of state survival*. Cambridge University Press.

22. Dipama S., Herzberger-Fofana P. The New Scramble for Africa: EU, China, and Emerging Powers in Sahelo-Saharan Region. // African Policy Briefs. 2024. No. 18. P. 4-15.
23. Donald Rothchild, John W Harbeson Africa in World Politics Constructing Political and Economic Order
24. Kaplan R. D. The Revenge of Geography: What the Map Tells Us About Coming Conflicts and the Battle Against Fate. New York: Random House, 2012.
25. Kaplan Robert D. The Loom of Time. Between Empire and Anarchy, from the Mediterranean to China. 2023. Random House.
26. Kumah-Abiwu F. Afrocentricity as a methodological tool for decolonizing regional studies. // Journal of Black Studies. 2023. Vol. 54, No. 4. P. 311-329.
27. Links S., Soule F. African Agency in the era of multipolar competition: Balancing between superpowers. // Global Governance. 2024. Vol. 30, No. 2. P. 175-194.
28. Lopez C. Africa Transformation: Beyond Aid and Towards Economic Geographies. Addis Ababa: UNECA, 2019.
29. Luís Mah, Niall Duggan, Toni Haastrup The Routledge Handbook of EU-Africa Relations, 2020.
30. Marshall T. Prisoners of Geography. Ten Maps that Explain Everything About the World. Scribner. NY. 2016.
31. Marshall T. The Power of Geography. Ten Maps That Reveal The Future of Our World. Scribner. NY. 2021.
32. Mazama A. (Ed.). The Afrocentric Paradigm. Trenton: Africa World Press, 2003.
33. Meredith M., Fortunes of Africa A 5,000 Year History of Wealth, Greed and Endeavour, 2014.
34. Raafat O. African media narratives on the Russo-Ukrainian war: Determinants and shifting trends. // African Security Review. 2025. Vol. 34, No. 1. P. 89-104.
35. Ramani S. Russia in Africa: A Resurgent Great Power or a Bellicose Pretender? Oxford: Oxford University Press, 2023.
36. Shai Kgothato B. Scholarship on African Studies: Confronting the limitations of Eurocentric epistemologies. // Alternation. 2022. Vol. 29, No. 2. P. 45-67.
37. Sharma B. Africa in 54 Words. People, places, principles. (2024) BlueRose oNe.
38. Vamo Soko, Bintu Zahara Sakor. The geopolitics of the Sahel: Structural shifts, US policy, and regional security dynamics. // African Security. 2025. Vol. 18, No. 2. P. 142-165.
39. W. E. B. Du Bois, Africa, Its Geography, People and Products and Africa-Its Place in Modern History, The Oxford, 2014. Accessible: <https://archive.org/details/africa-its-geography-people-and-products-and-africa-its-place-in-modern-history-the-oxford-w>
40. Zeleza, P. T. The pasts and futures of African studies and area studies. Ufahamu: A Journal of African Studies, 1997. 25(2), 5–41.